

О. В. КОЛОГОЙДА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка

КОНТРОЛЬ ЯК ПРАВОВА ФОРМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У статті через поняття, види та систему засобів охарактеризовано контроль як правову форму державного регулювання господарських відносин на фондовому ринку України. Контроль визначено як сукупність організаційно-технічних і правових заходів, спрямованих на визначення ступеня відповідності діяльності учасників фондового ринку вимогам законодавства про цінні папери та фондовий ринок, з метою своєчасного виявлення та попередження порушень, застосування санкцій за їх вчинення, усунення перешкод для належного функціонування фондового ринку. Видами контролю на фондовому ринку визначено: а) за критерієм суб'єкта та сфери контролю: державний, делегований, внутрішньогосподарський, зовнішній господарський контроль (аудит), громадський контроль; б) за стадією здійснення: попередній, поточний, наступний; в) за предметним критерієм: оперативний та фінансовий.

Ключові слова: фондовий ринок, державне регулювання господарської діяльності, контроль.

Постановка проблеми. Охорона та захист прав та законних інтересів інвесторів, запобігання правопорушенням на ринку цінних паперів, а у разі їх виявлення – оперативне розслідування та застосування санкцій, розробка норм законодавства, що унеможливають їх виникнення, є реалізацією контролю як правової форми державного регулювання фондового ринку та сприяють залученню інвестицій в економіку України.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню контролю як правової форми державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання присвятили увагу в своїх роботах І. Г. Андрущенко, О. В. Зенькович, О. І. Онуфрієнко, В. І. Полюхович, О. Ю. Ромашко, М. С. Студенікіна, С. М. Шишкін, В. С. Щербина та ін.

Мета дослідження: через поняття, види та систему засобів охарактеризувати контроль як правову форму державного регулювання господарських відносин на фондовому ринку України.

Виклад основного матеріалу. Контроль (від франц. *controle* – перевірка) – це перевірка виконання законів, рішень тощо; в теорії управління одна

з найважливіших функцій державного управління [1, с. 65; 2, с. 7; 3, с. 126–127].

Згідно зі ст. 1 Закону України від 05.04.2007 р. «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [4] державний нагляд (контроль) – це діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів у межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема, належної якості продукції, робіт та послуг, прийнятного рівня безпеки для населення, навколишнього природного середовища.

В юридичній літературі контроль залежно від об'єкта, суб'єкта, сфери та рівня здійснення розглядають як форму, метод, вид діяльності, принцип, функцію [5, с. 45–46]. В господарсько-правовій доктрині контроль визначають як правову форму державного регулювання економіки, сукупність організаційно-технічних і правових заходів, спрямованих на визначення компетентними органами ступеня

відповідності фактичних напрямів і результатів діяльності суб'єктів господарського життя, вимогам, які об'єкт одержав від органу управління [6, с. 93; 3, с. 127; 7, с. 40; 8, с. 19], встановленим державою правилам, нормам і нормативам шляхом вжиття визначених законом планових та позапланових заходів, виявлення порушень у діяльності цих суб'єктів, вжиття заходів щодо їх усунення, в тому числі застосування господарсько-правових санкцій [9, с. 85–86; 10, с. 72], запобігання порушенням вимог законодавства та забезпечення інтересів суспільства [11, с. 10].

У господарському законодавстві не проводиться чіткого розмежування понять «контроль» і «нагляд». Законодавець вживає ці терміни як синоніми; в більшості нормативно-правових актів термін «контроль» вживається в значенні нагляду за додержанням режиму законності. У науковій літературі ці терміни розмежовують за об'єктно-суб'єктним складом та змістом. Основними критеріями розмежування є: по-перше, право контрольних органів втручатись в оперативно-господарську діяльність підконтрольних об'єктів; по-друге, здійснення контролю щодо конкретних суб'єктів вищестоящими органами, тоді як нагляд здійснюється щодо невизначеного кола осіб за відсутності організаційного підпорядкування суб'єктів та об'єктів нагляду [3, с. 126–127]. Контроль завжди має адресний характер, є систематичним. За змістом контроль не обмежується колом питань, пов'язаних із законністю, дотриманням обов'язкових вимог, а включає аналіз фактичного стану справ щодо виконання поставлених перед об'єктами управління конкретних завдань [12, с. 155]; є джерелом прийняття нових рішень і спрямований на встановлення доцільних та ефективних взаємовідносин елементів системи [2, с. 7]. Специфіка нагляду полягає в обмеженні його перевіркою лише законності дій конкретного об'єкта. За результатами контролю приймається акт управління, який носить індивідуальний характер. У зв'язку з цим у правовій доктрині нагляд розглядається як окремий вид контролю [5, с. 92].

Контроль у державному регулюванні не характеризується тими рисами, що притаманні контрольній функції управління, а зводиться до отримання, систематизації та аналізу інформації про стан та тенденції розвитку об'єкта державного регулювання (процесу, сфери, регіону та ін.), яка стає підґрунтям для розробки, прийняття або відміни акта державного регулювання [7, с. 40].

Отже, **контроль як правова форма державного регулювання відносин на фондовому ринку** – це сукупність організаційно-технічних і правових заходів, спрямованих на визначення ступеня відповідності

діяльності учасників фондового ринку вимогам законодавства про цінні папери та фондовий ринок з метою своєчасного виявлення та попередження порушень, застосування санкцій за їх вчинення, усунення перешкод для належного функціонування фондового ринку.

Структура системи державного контролю за впуском та обігом цінних паперів включає: 1) управляючу підсистему (державні органи, що здійснюють функції контролю); 2) підсистему, якою управляють (емітенти та професійні учасники ринку цінних паперів); 3) зміст контролю (безпосередні заходи по організації та здійсненню контролю); 4) забезпечення ефективності контролю та відповідальності за порушення норм, що регулюють порядок здійснення діяльності на фондовому ринку [13, с. 145].

В юридичній науці під формами контролю розуміють спосіб відстежування та сферу охоплення контрольними діями певного явища, процесу, об'єкта, а під видами контролю – певний аспект контролю [14, с. 65, 67]. Зокрема, за суб'єктами контроль поділяється на державний, відомчий, надвідомчий, соціальний [1, с. 47], громадський [15, с. 1030]. О. С. Горяєва за цим критерієм виділяє три форми фінансового контролю: державний нагляд (контроль), внутрішньогосподарський контроль, зовнішній господарський контроль (аудит) [16, с. 16–17]. За сферою здійснення можна виділити економічний (господарський) контроль, фінансовий контроль, виробничий [17, с. 323] тощо.

Види контролю на фондовому ринку:

1. *За критерієм суб'єкта та сфери контролю можна виділити:*

а) *державний контроль* як форму державного регулювання, що здійснюється уповноваженими органами державної влади, органами місцевої влади та місцевого самоврядування на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць і поділяється в свою чергу на відомчий та надвідомчий, централізований (загальний) та децентралізований (регіональний). Державний контроль здійснюється з використанням засобів державного регулювання, таких як: ліцензування професійної діяльності на фондовому ринку, державна реєстрація та ведення державних реєстрів учасників фондового ринку, їх об'єднань, аудиторських фірм, рейтингових агентств, реєстрація випусків цінних паперів та інформації про випуск, сертифікація фахівців фондового ринку, надання дозволів на розміщення та обіг цінних паперів українських емітентів за межами України, допуск цінних паперів іноземних емітентів та обігу їх на території України, емісію сертифікатів фонду операцій з нерухомістю та іпотечних серти-

фікатів, набуття або збільшення інвестором істотної участі у професійному учаснику фондового ринку, концентрацію, погодження кандидатур на посади керівників фондових бірж (ФБ), пруденційні нормативи, система розкриття інформації учасниками фондового ринку, регулювання цін і тарифів, фінансовий моніторинг. *Правовими формами* державного контролю на фондовому ринку є: перевірки, ревізії, огляди, обстеження та інші дії, визначені законом [4; 18], пруденційний нагляд за професійними учасниками, адміністративно-господарські санкції;

б) *делегований контроль*, який здійснюють об'єднання професійних учасників фондового ринку та СРО в межах делегованої компетенції [19] шляхом проведення перевірок провадження відповідного виду професійної діяльності, дотримання вимог законодавства про цінні папери, правил, стандартів професійної поведінки; подання обов'язкового для розгляду клопотання про припинення (зупинення) дії ліцензії на провадження професійним учасником фондового ринку певного виду діяльності. Здійснюючи контрольні повноваження, СРО розробляють систему впливу щодо своїх членів, які допустили порушення на фондовому ринку. До них належить механізм застосування дисциплінарно-господарських санкцій: попередження, штраф, виключення зі СРО щодо членів СРО;

в) *внутрішньогосподарський контроль*. У науковій літературі внутрішньогосподарський контроль визначають як систему методик та процедур, розроблених для досягнення цілей компанії [20, с. 258] та використовуваних у процесі реалізації контрольних функцій, що здійснюються власниками підприємств [21, с. 18], органами управління та спеціалізованими структурними підрозділами (особами) відповідно до діючого законодавства; процес, що забезпечує якісну розробку та ефективне досягнення цілей шляхом організації виконання прийнятих управлінських рішень [22, с. 19], передбачає перевірку особами, що наділені контрольними повноваженнями, відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням, прийнятих рішень нормам законодавства чи установчих документів, виконання прийнятих рішень [23].

Внутрішньогосподарський контроль на фондовому ринку здійснюється учасниками фондового ринку – суб'єктами господарювання в особі уповноважених органів щодо своїх членів і полягає у перевірці відповідності результатів діяльності діючому законодавству, установчим документам та прийнятим управлінським рішенням. Система внутрішньогосподарського контролю – це інструмент, що має сприяти підвищенню ефективності та досягненню

поставлених цілей, запобіганню збитків та витрат при здійсненні діяльності на ринку цінних паперів [24, с. 98].

Формами внутрішньогосподарського контролю на фондовому ринку є внутрішньокорпоративний контроль [25], внутрішній аудит (контроль) [26], лістинг (делістинг) цінних паперів ФБ, господарсько-правові санкції;

г) *зовнішній господарський контроль* (аудит) як форма незалежного фінансового контролю господарської діяльності суб'єктів господарювання [27, с. 4–5], що здійснюється аудиторськими фірмами та/або аудиторами, які одноособово надають аудиторські послуги та внесені до Реєстру аудиторів [16, с. 18];

г) *громадський контроль*, що реалізується через Громадську раду при НКЦПФР [28], утворену для забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю НКЦПФР, налагодження її ефективної взаємодії з громадськістю, врахування громадської думки під час формування єдиної державної політики у сфері розвитку та регулювання ринку цінних паперів.

2. *За стадією здійснення* доцільно виділити:

1) *попередній контроль*, що включає перевірку учасників до початку здійснення діяльності на фондовому ринку шляхом: видачі ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів, державної реєстрації фінансових установ, сертифікації керівників та фахівців професійних учасників фондового ринку, реєстрації емісій (випусків) цінних паперів та інформації про випуск, надання дозволу на обіг цінних паперів вітчизняних емітентів за межами України та на обіг цінних паперів іноземних емітентів на території України;

2) *поточний контроль*, основні форми якого визначені ст. 3 Закону «Про державне регулювання ринку цінних паперів» і який включає:

– пруденційний нагляд та забезпечення контролю за дотриманням ліцензійних вимог професійними учасниками фондового ринку [29; 30; 31]. Метою пруденційного нагляду є захист прав інвесторів, прогнозування та попередження ризиків як окремо взятих учасників, так і системних ризиків в цілому. Пруденційний нагляд передбачає регулярне проведення оцінки загального фінансового стану фінансової установи, результатів діяльності (звітності), системи та якості управління нею, дотримання обов'язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами.

В. І. Полюхович визначає формами пруденційного нагляду: аналіз звітності, інформації та відомостей про події, тенденції, явища на фондовому ринку

з метою виявлення ознак порушень законодавства; безпосередній нагляд за діяльністю професійних учасників у процесі здійснення ними операцій з цінними паперами з метою недопущення порушень законодавства шляхом участі представників уповноваженого державного органу у торгових сесіях ФБ, у загальних зборах акціонерів тощо [32, с. 157];

– контроль за дотриманням емітентами порядку реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, умов продажу (розміщення) цінних паперів, передбачених такою інформацією;

– контроль за дотриманням прав інвесторів емітентами цінних паперів та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів;

– контроль за достовірністю інформації, що надається емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів;

– контроль за системами ціноутворення на ринку цінних паперів;

– контроль за дотриманням правил та стандартів здійснення операцій на ринку цінних паперів професійними учасниками та їх виконанням;

– контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на фондовому ринку;

– контролю за прозорістю та відкритістю фондового ринку;

– призначення державних представників на ФБ [33];

– нагляд за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків на загальних зборах АТ [34];

– накладення санкцій у разі виявлення порушення законодавства;

3) *наступний*, що передбачає перевірку реалізованих управлінських рішень, виконання розпоряджень НКЦПФР про усунення порушень на фондовому ринку, сплату штрафних санкцій тощо.

3. *За предметним критерієм:*

1) *оперативний контроль* – моніторинг діяльності на фондовому ринку, що включає: моніторинг руху інвестицій в Україну та за її межі через фондовий ринок; регулярний моніторинг звітності професійних учасників фондового ринку [29; 30]; проведення планових та позапланових перевірок учасників фондового ринку [35] та накладення санкцій у разі виявлення порушення законодавства на фондовому ринку тощо;

2) *фінансовий контроль* предметом якого є: дані бухгалтерського обліку і показники фінансової звітності, показники достатності капіталу, ліквідності активів, джерела коштів, що спрямовуються на придбання фінансових інструментів (фінансовий моніторинг) [36; 37], напрями використання залучених шляхом розміщення цінних паперів коштів, фінансові операції та фінансовий стан учасників фондового ринку [32, с. 157]; системи ціноутворення тощо.

Висновки. Перспективи подальших наукових досліджень передбачають дослідження економіко-правових основ, правових форм та методів державного регулювання відносин на фондовому ринку України.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрущенко І. Г. Контроль на ринку цінних паперів і бюджетно-податкова політика в Україні: шляхи поєднання / І. Г. Андрущенко // Підприємництво, госп-во і право. – 2002. – №3. – С. 65–67.
- Студеникина М. С. Государственный контроль в сфере управления. Проблемы надведомственного контроля / М. С. Студеникина. – М., 1974. – 160 с.
- Зенькович Е. В. Рынок ценных бумаг: административно-правовое регулирование / Е. В. Зенькович. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 312 с.
- Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V // Офіц. вісн. України. – 2007. – №44. – Ст. 1771.
- Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади : монографія / О. Ф. Андрійко. – К. : Наук. думка, 2004. – 300 с.
- Господарське право: практикум / В. С. Щербина, Г. В. Пронська, О. М. Вінник та ін. ; за заг. ред. В. С. Щербини. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 320 с.
- Мироненко Н. М. Наукові засади державного регулювання та державного управління у сфері підприємництва: зміст та співвідношення / Н. М. Мироненко // Система органів державного управління та регулювання у сфері підприємницької діяльності : монографія / за ред. акад. НАПрН України, д. ю. н. В. С. Щербини. – К. : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2010. – С. 27–52.
- Вінник О. М. Господарське право : навч. посіб. / О. М. Вінник. – 2-ге вид., змін. та доп. – К. : Всеукр. асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 766 с.

9. Щербина В. С. Державний нагляд (контроль) у сфері господарювання / В. С. Щербина // Юрид. Україна. – 2009. – № 11. – С. 84–87.
10. Беляневич О. А. Захист прав суб'єктів господарювання у відносинах з органами державної влади / О. А. Беляневич // Система органів державного управління та регулювання у сфері підприємницької діяльності : монографія / за ред. акад. НАПрН України, д. ю. н. В. С. Щербини. – К. : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2010.
11. Барахтян Н. В. Проблеми правового забезпечення державного контролю у сфері господарювання / Н. В. Барахтян // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. – 2013. – Вип. 5. Т. 2. – С. 8–10.
12. Бурило Ю. П. Нагляд (контроль) в інформаційному секторі економіки / Ю. П. Бурило // Порівняльно-аналіт. право. – 2013. – № 3-1/2013. – С. 154–157.
13. Хромушин С. В. Доверительное управление в качестве профессиональной деятельности на рынке ценных бумаг (правовые аспекты) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / С. В. Хромушин. – М., 2002. – 183 с.
14. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології) : монографія / В. О. Шевчук. – К. : Київ. держ. торг.-екон. ун-т, 1998. – 371 с.
15. Габов А. В. Ценные бумаги: вопросы теории и правового регулирования рынка / А. В. Габов. – М. : Статут, 2011. – 1104 с.
16. Горяева О. С. Правове регулювання аудиторської діяльності в Україні : навч. посіб. / О. С. Горяева. – К. : Юрид. світ, 2014. – 223 с.
17. Юридична енциклопедія : Т. 3 / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К., 2001. – 792 с.
18. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 51. – Ст. 292.
19. Рішення НКЦПФР від 12 травня 2014 р. «Про можливість делегування СРО «Асоціація “Українські фондові торговці” повноваження НКЦПФР, передбаченого п. 20 ч. 1 ст. 8 Закону України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”», в частині ведення обліку, встановлення вимог до програмного забезпечення автоматизованих, інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем, призначених для здійснення професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами, та здійснення контролю за дотриманням зазначених вимог [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aust.com.ua/NewsView.aspx?news=1453.
20. Аренс Э. А. Аудит / Э. А. Аренс, Дж. К. Лоббек. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 560 с.
21. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту : підручник / М. Т. Білуха. – К. : ПП «Влад і Влада», 1996 – 320 с.
22. Нападівська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : монографія / Л. В. Нападівська. – Д. : Наука і освіта, 2000. – 224 с.
23. Щербачев А. А. Правовое положение финансово-промышленных групп : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. А. Щербачев. – Волгоград, 2004. – 27 с.
24. Булкот Г. В. Методи оцінки внутрішньогосподарського контролю в діяльності учасників ринку цінних паперів / Г. В. Булкот // Схід. – 2009. – № 8 (99). – С. 97–102.
25. Про затвердження Принципів корпоративного управління : Рішення НКЦПФР від 22 лип. 2014 р. № 955 // Відом. Нац. комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2014. – № 138.
26. Про затвердження Положення про особливості організації та проведення внутрішнього аудиту (контролю) в професійних учасниках фондового ринку : Рішення НКЦПФР від 19 лип. 2012 р. № 996 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 75. – Ст. 3039.
27. Ханик-Посполітак Р. Ю. Аудиторська діяльність: сучасний стан та проблеми правового регулювання. Договір на проведення аудиту : монографія / Р. Ю. Ханик-Посполітак. – Львів : Ін-т міжнар. відносин, 1998. – 176 с.
28. Про Громадську раду при Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку : Рішення НКЦПФР від 9 груд. 2014 р. № 1699 // Відом. Нац. комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2014. – 12 груд. – № 238.
29. Про затвердження Положення про систему нагляду за дотриманням професійними учасниками фондового ринку пруденційних нормативів у їх діяльності : Рішення НКЦПФР від 3 черв. 2014 р. № 731 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 64. – Ст. 1785.
30. Про затвердження Порядку проведення перевірок дотримання вимог законодавства про цінні папери щодо професійної діяльності на фондовому ринку та діяльності саморегульованих організацій професійних учасників фондового ринку : Рішення НКЦПФР від 12.02.2013 № 161 // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 24. – Ст. 824.

31. Директива Ради 85/611/ЄЕС «Про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються інститутів спільного (колективного) інвестування в цінні папери, що підлягають обігу (ІСІ)» (щодо інвестиційних компаній) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_293.
32. Полюхович В. І. Застосування окремих засобів регулюючого впливу держави на фондовому ринку / В. І. Полюхович // Засоби державного регулювання господарської діяльності : зб. наук. пр. / ред. кол.: В. С. Щербина (голова), Т. В. Боднар та ін. – К. : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2012. – С. 136–162.
33. Положення про державних представників на фондових біржах : Рішення НКЦПФР від 08.05.2001 № 144 «Про здійснення державного контролю за діяльністю фондових бірж» // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 25. – Ст. 1129.
34. Про затвердження Порядку нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків на загальних зборах акціонерних товариств : Рішення НКЦПФР від 25.10.2012 № 1518 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 91. – Ст. 3710.
35. Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності емітентів цінних паперів : Рішення НКЦПФР від 04.09.2012 № 1178 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 74. – Ст. 3005.
36. Про затвердження Порядку контролю за дотриманням професійними учасниками фондового ринку вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму : Рішення НКЦПФР від 19.07.2012 № 997 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 63. – Ст. 2595.
37. Про затвердження Порядку зупинення та поновлення проведення фінансових операцій на ринку цінних паперів суб'єктами первинного фінансового моніторингу : Рішення НКЦПФР від 19.07.2012 № 998 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 63. – Ст. 2596.

REFERENCES

1. Andrushchenko I. H. Kontrol na rynku tsinnykh paperiv i biudzhethno-podatкова polityka v Ukraini: shliakhy poiednannia (Control of the Securities Market and Fiscal Policy in Ukraine: Ways Combination), I. H. Andrushchenko, *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 2002, No 3, pp. 65–67.
2. Studenikina M. S. *Gosudarstvennyiy kontrol v sfere upravleniya. Problemy nadvedomstvennogo kontrolya*, (State Control in the Sphere of Management. Problems Supradepartmental Control) M. S. Studenikina, M. 1974, 160 p.
3. Zenkovich E. V. *Rynok tsennykh bumag: administrativno-pravovoe regulirovanie*, (Market Securities: the Administrative and Legal Regulation) E. V. Zenkovich, M., Wolters Kluwer, 2007, 312 p.
4. Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti (On Basic Principles of State Supervision (Control) of Economic Activity) *Zakon Ukrainy vid 5.04.2007 No 877-V, Ofits. visn. Ukrainy*, 2007, No 44, St. 1771.
5. Andriiko O. F. *Derzhavnyi kontrol v Ukraini, orhanizatsiino-pravovi zasady* (State Control in Ukraine: Organizational and Legal Framework) monohrafiia, O. F. Andriiko, K. : Naukova dumka, 2004, 300 p.
6. *Hospodarske pravo: praktykum*, (Commercial Law: Workshop) V. S. Shcherbyna, H. V. Pronska, O. M. Vinnyk ta in.; za zah. red. V. S. Shcherbyny, K., Yurinkom Inter, 2001, 320 p.
7. Myronenko N. M. *Naukovi zasady derzhavnoho rehuliuвання ta derzhavnoho upravlinnia u sferi pidpriemnytstva: zmist ta spivvidnoshennia, Systema orhaniv derzhavnoho upravlinnia ta rehuliuвання u sferi pidpriemnytstvoi diialnosti* (Scientific Principles of State Regulation and Governance in Business: the Content and Value / System of Governance and Regulation in the Field of Entrepreneurship). Monohrafiia, Za red. akad. NAPrN Ukrainy, d.yu.n. V.S. Shcherbyny, Kyiv: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva NAPrN Ukrainy, 2010, pp. 27–52.
8. Vinnyk O. M. *Hospodarske pravo: (Commercial Law) Navchalnyi posibnyk, 2-he vyd., zmin ta dop.*, K., Vseukrainska asotsiatsiia vydavtsiv «Pravova yednist», 2008, 766 p.
9. Shcherbyna V. S. *Derzhavnyi nahliad (kontrol) u sferi hospodariuvannia* (State Supervision (Control) in Economic Activity) V. S. Shcherbyna, III, 2009, No 11, pp. 84–87.
10. Belianevych O. A. *Zakhyst prav subiektiv hospodariuvannia u vidnosynakh z orhanamy derzhavnoi vlady, Systema orhaniv derzhavnoho upravlinnia ta rehuliuвання u sferi pidpriemnytstvoi diialnosti* (Rights Protection Entities in Relations wth Authorities). Monohrafiia, Za red. akad. NAPrN Ukrainy, d. yu. n. V. S. Shcherbyny, Kyiv: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva NAPrN Ukrainy, 2010.

11. Barakhtian N. V. Problemy pravovoho zabezpechennia derzhavnogo kontroliu u sferi hospodariuvannia, (Problems of Legal Provision of State Control in the Sphere of Management) N. V. Barakhtian, *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, 2013, Vypuk 5. Tom 2, pp. 8–10.
12. Burylo Yu. P. Nahliad (kontrol) v informatsiinomu sektori ekonomiky (Supervision (Control) in the Information Economy), Yu. P. Burylo, *Porivnialno-analitychne pravo*, 2013, No 3-1/2013, pp. 154–157.
13. Hromushin S. V. *Doveritelnoe upravlenie v kachestve professionalnoy deyatelnosti na ryink tsennyih bumag (pravovyye aspekty)* (Trust in Controlling as a Professional Activity in the Securities Market (Legal Aspects)), S. V. Hromushin. Diss. ... k.yu.n. : 12.00.03, M., 2002, 183 p.
14. Shevchuk V. O. *Kontrol hospodarskykh system v suspilstvi z perekhidnoiu ekonomikoiu* (Problemy teorii, orhanizatsii, metodolohii) (Control Economic Systems in a Society in Transition (Theory, Organization, Methodology)) Monohrafiia, V. O. Shevchuk, K., Kyiv. derzh. torh.-ekon. un-t, 1998, 371 p.
15. Gabov A. V. *Tsennyie bumagi: voprosy teorii i pravovogo regulirovaniya* ryinka, (Securities: Theory and Legal Regulation of the Market) A. V. Gabov, M.: Statut, 2011, 1104 p.
16. Horiaieva O. S. *Pravove rehuliuвання audytorskoї діяльності в Україні* (The legal Audit Regulation in Ukraine) navch. posib., O. S. Horiaieva, Kyiv, Yurydychnyi svit, 2014, 223 p.
17. *Yurydychna entsyklopediia* (Legal Encyclopedia) T. 3, Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in., K., 2001, 792 p.
18. Pro derzhavne rehuliuвання rynku tsinnykh paperiv v Ukraini (On State Regulation of Securities Market in Ukraine) Zakon Ukrainy vid 30.10.1996 No 448/96-VR, *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy*, 1996, No 51, St. 292.
19. Rishennia NKTsPFR vid 12 travnia 2014 «Pro mozhyvist delehuвання SRO «Asotsiatsiia «Ukrainski fondovi torhovtsi» povnovazhennia NKTsPFR, peredbacheno ho p. 20 ch. 1 st. 8 Zakonu Ukrainy «Pro derzhavne rehuliuвання rynku tsinnykh paperiv v Ukraini» (Decision SSMNC of 12 May 2014 «On the Possibility o Delegating SRO» Association «Ukrainian stock traders» SSMNC powers under paragraph. 20, ch. 1, Art. 8 of the Law of Ukraine «On State Regulation of Securities Market in Ukraine»), v chastyni vedennia obliku, vstanovlennia vymoh do prohrannoho zabezpechennia avtomatyzovanykh, informatsiinnykh ta informatsiino-telekomunikatsiinnykh system, pryznachenyykh dlia zdiisnennia profesiinoi diialnosti na fondovomu rynku, diialnosti z torhivli tsinnymy paperamy, ta zdiisnennia kontroliu za dotrymanniam zaznachenyykh vymoh. Elektronnyi resurs, Rezhym dostupu: www.aust.com.ua/NewsView.aspx?news=1453.
20. Arens E. A. *Audit*, (Audit) E. A. Arens, Dzh. K. Lobbek, M.: Finansyi i statistika, 1995, 560 p.
21. Bilukha M. T. *Teoriia finansovo-hospodarskoho kontroliu i audytu* (Theory of Financial and Economic Control and Audit:) Pidruchnyk, K., PP «Vlad i Vlada», 1996, 320 p
22. Napadovska L. V. *Vnutrishnohospodarskyi kontrol v rynkovii ekonomitsi* (Internal Control in a Market Economy) monohrafiia, L. V. Napadovska, D., Nauka i osvita, 2000, 224 p.
23. Shcherbachev A. A. *Pravovoe polozenye fynansovo-promyshlennykh hrupp* (The Legal Status of the Financial and Industrial Groups) avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.03, A. A. Shcherbachev, Volhohrad, 2004, 27 p.
24. Bulkot H. V. *Metody otsinky vnutrishnohospodarskoho kontroliu v diialnosti uchasnykiv rynku tsinnykh paperiv* (Methods of Assessing Internal Control Activities in the Securities Market), H. V. Bulkot, *Skhid*, 2009, No 8 (99), pp. 97–102.
25. Pro zatverdzhennia Pryntsypiv korporatyvnoho upravlinnia (On Approval of the Corporate Governance Principles) Rishennia NKTsPFR vid 22 lypnia 2014 No 955, *Vidomosti Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku*, 2014, No 138.
26. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro osoblyvosti orhanizatsii ta provedennia vnutrishnoho audytu (kontroliu) v profesiinnykh uchasnykakh fondovoho rynku (On Approval of the Peculiarities of Organization and Internal Audit (Control) in Professional Stock Market Participants) Rishennia NKTsPFR vid 19 lypnia 2012 No 996, *Ofits. visn. Ukrainy*, 2012, No 75, St. 3039.
27. Khanyk-Pospolitik R. Yu. *Audytorska diialnist: suchasnyi stan ta problemy pravovoho rehuliuвання. Dohovir na provedennia audytu* (Auditing: Current State and Problems of Legal Regulation. The Contract for the Audit) monohrafiia, R. Yu. Khanyk-Pospolitik, Lviv : In-t mizhnarodnykh vidnosyn, 1998, 176 p.
28. Pro Hromadsku radu pry Natsionalnii komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku (On the Public Council of the National Commission on Securities and Stock Market) Rishennia NKTsPFR vid 9 hrudnia 2014 No 1699, *Vidomosti Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku*, 2014, 12 hrudnia, No 238.

29. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro systemu nahliadu za dotrymanniam profesiinomy uchasnykamy fondovoho rynku prudentsiinykh normatyviv u yikh diialnosti (On Approval of the Surveillance Systems of Professional Stock Market Participants Prudential Standards in Their Activities), Rishennia NKTS PFR vid 3 chervnia 2014 No 731, *Ofits. visn. Ukrainy*, 2014, No 64, St. 1785.
30. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia perevirok dotrymannia vymoh zakonodavstva pro tsinni papery shchodo profesiinoi diialnosti na fondovomu rynku ta diialnosti samorehulivnykh orhanizatsii profesiinykh uchasnykiv fondovoho rynku (On Approval of the Verification of Compliance with the Requirements of the Securities on Professional Stock Market Activity and Self-Regulatory Organizations of Professional Stock Market Participants) Rishennia NKTS PFR vid 12.02.2013 No 161, *Ofits. visn. Ukrainy*, 2013, No 24, St. 824.
31. Dyrektyva Rady 85/611/YeES «Pro uzghodzhennia zakoniv, pidzakonnykh ta administratyvnykh polozhen, shcho stosuiutsia institutiv spilnoho (kolektyvnoho) investuvannia v tsinni papery, shcho pidliahaiut obihu (ICI)» (Council Directive 85/611 / EEC «O the Coordination of Laws, Regulations and Administrative Provisions Relating to Undertakings for Joint (Collective) Investment in Securities that are Subject to Treatment (ICI)») (shchodo investytsiinykh kompanii). Elektronnyi resurs, Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_293.
32. Poliukhovych V. I. Zastosuvannia okremykh zasobiv rehuliuuchoho vplyvu derzhavy na fondovomu rynku, Zasoby derzhavnogo rehuliuвання hospodarskoi diialnosti. (Application of Certain Means of Regulating Influence of the State on the Stock Market / Means of State Regulation of Economic Activity) *Zb. nauk. prats*, Red. kol.: V. S. Shcherbyna (holova), T. V. Bodnar ta in., K., NDI pryvatnoho prava i pidpryemnytstva NAPrN Ukrainy, 2012, pp. 136–162.
33. Polozhennia pro derzhavnykh predstavnykiv na fondovykh birzhakh: Rishennia NKTS PFR vid 08.05.2001 No 144 «Pro zdiisnennia derzhavnogo kontroliu za diialnistiu fondovykh birzh» (The Provisions of State Representatives on the Stock Exchanges), *Ofits. visn. Ukrainy*, 2001, No 25, St. 1129.
34. Pro zatverdzhennia Poriadku nahliadu za reistratsiieiu aktsioneriv, provedenniam zahalnykh zboriv, holosuvanniam ta pidbytiam yoho pidsumkiv na zahalnykh zborakh aktsionerinykh tovarystv (On Approval of the Supervisory Registration of Shareholders Holding General Meetings, Voting and Summarizing its Results at General Meetings of the Company) Rishennia NKTS PFR vid 25.10.2012 No 1518, *Ofits. visn. Ukrainy*, 2012, No 91, St. 3710.
35. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia perevirok diialnosti emitentiv tsinnykh paperiv (On Approval of the Audits of Issuers of Securities) Rishennia NKTS PFR vid 04.09.2012 No 1178, *Ofits. visn. Ukrainy*, 2012, No 74, St. 3005.
- Pro zatverdzhennia Poriadku kontroliu za dotrymanniam profesiinomy uchasnykamy fondovoho rynku vymoh zakonodavstva u sferi zapobihannia ta protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom (On Approval of Monitoring Compliance with Professional Stock Market of Legislation in the Area of Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds From Crime or Terrorist Financing) Rishennia NKTS PFR vid 19.07.2012 No 997, *Ofits. visn. Ukrainy*, 2012, No 63, St. 2595.
36. Pro zatverdzhennia Poriadku zupynennia ta ponovlennia provedennia finansovykh operatsii na rynku tsinnykh paperiv subiektamy pervynnoho finansovoho monitorynha (On Approval of the Suspension and Resumption of Financial Transactions in the Securities Market Reporting Entities) Rishennia NKTS PFR vid 19.07.2012 No 998, *Ofits. visn. Ukrainy*, 2012, No 63, St. 2596.

А. В. КОЛОГОЙДА

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры хозяйственного права
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

КОНТРОЛЬ КАК ПРАВОВАЯ ФОРМА ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ НА ФОНДОВОМ РЫНКЕ УКРАИНЫ

В статье через понятие, виды и систему средств охарактеризован контроль как правовая форма государственного регулирования хозяйственных отношений на фондовом рынке Украины. Контроль определен как совокупность организационно-технических и правовых мер, направленных на определение степени соответствия деятельности участников фондового рынка требованиям законодательства о ценных бумагах и фондовом рынке с целью своевременного выявления и предупреждения нарушений, применения санкций за их совершение, устранения препятствий для нормального функционирования фондового рынка. Видами контроля на фондовом рынке определены: а) по критерию субъекта и сферы контроля: государственный, делегированный, внутривладельческий,

внешний хозяйственный контроль (аудит), общественный контроль; б) по стадии осуществления: предварительный, текущий, последующий; в) по предметному критерию: оперативный и финансовый.

Ключевые слова: фондовый рынок, государственное регулирование хозяйственной деятельности, контроль.

O. V. KOLOGOIDA

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of Economic Law
Taras Shevchenko Kiev National University

CONTROL AS A LEGAL FORM OF STATE REGULATION OF THE STOCK MARKET LEGAL RELATIONSHIPS IN UKRAINE

Problem setting. The control as a legal form of state regulation of the stock market legal relationships are determined by the concept, views and system control means in this article.

Analysis of resent researches and publications. The study of control as a legal form of state regulation of activity of economic entities have devoted attention in his works G. I. Andrushchenko, V. A. Sinkovics, A. I. Onufrienko, V. I. Polyuhovich, A. Romashko, Y. N. S. Studenka, S. M. Shishkin, V. S. Shcherbina and others.

Target of research. The purpose of this study is the concept, types and system tools to characterize the testing as a legal form of state regulation of economic relations in the stock market of Ukraine.

Article's main body. Control is defined as the aggregate of organizational, technical and legal measures, designed to determination of the degree conformity of activity participants of the stock market with the legislation on securities and the stock market in order to timely manner detect and prevent violations, application of sanctions for their commitment, remove obstacles to the normal functioning of the stock market.

Conclusions and prospects for the development. The types of control in the stock market are defined: a) by the criterion of the subject and the scope of control: state, delegated, intracompany, outdoor economic control (audit), public control; b) by the criterion for the implementation stage: preliminary, current, subsequent; c) on the substantive criterion: operational and financial.

The general and special forms of control of the stock market relations are investigated. Among them: the licensing of the stock market professional activity; state registration; permission procedure, certification of the stock market experts, disclosure requirements for stock market participants, approval of candidates for the posts of heads of FB, prudential norms, regulation of prices and tariffs, financial monitoring.

Key words: the stock market, the state regulation of economic activity, control.